

การพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
The Development of Educational Supervision Guidelines using the Four
Sangahavatthu Principles for Educational Institutions under the
Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office

วรวุฒิ คุณประทุม¹,
พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส² และ พระครูวินัยธรรวรวุฒิ เทชธมโม³
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น¹
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{2,3}
Worawute Khunprathum¹
PhrakhruPalad Boonchuay Chotivungso²
and PhrakhruWinaithonworawuth Techathammo³
Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office¹
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus^{2,3}
Corresponding Author, Email: kworawute@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของ
การนิเทศการศึกษา 2. พัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed
Methods Research) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์
และครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 342 คน เครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศการศึกษา และแบบประเมิน
ความเหมาะสมของแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา

* ได้รับบทความ: 27 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 กันยายน 2567

Received: 27 April 2024; Revised: 25 September 2024; Accepted: 30 September 2024

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการนิเทศการศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.92$) ในขณะที่เดียวกัน สภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนล้วนต้องการให้แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติการนิเทศในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทุกด้าน

2. แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ และการสะท้อนผลหลังการนิเทศ โดยผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการนิเทศการศึกษา โดยภาพรวมรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นเป็นแนวทางที่มีคุณภาพและนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง; แนวทางการนิเทศการศึกษา; หลักธรรมสังคหวัตถุ 4

Abstract

The objectives of this research are: 1. To study the current and desired conditions of educational supervision. 2. To develop guidelines for educational supervision using the Four Principles of Sangahavatthu for educational institutions under the jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office, Khon Kaen. The study used a mixed-methods approach, with a sample group of 342 participants, including educational administrators, school administrators, supervisors, and teachers. The research instruments included questionnaires assessing the current and desired state of educational supervision and evaluation of the developed guidelines. Data analysis involved quantitative analysis using percentage, mean, and standard deviation, and qualitative analysis using content analysis.

The research results were as follows:

1. The current state of educational supervision had an overall mean score at a low level ($\bar{x} = 2.92$) In contrast, the desired state had an overall mean score at the highest level ($\bar{x} = 4.90$) indicating that all respondents desired an educational supervision approach using the Four Sangahavattu Principles that could be applied in schools under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office, in a concrete and comprehensive manner.

2. The educational supervision guidelines based on the Four Sangahavattu Principles for schools in Khon Kaen consist of four key steps: planning supervision, implementing supervision, observing the results, and reflecting on supervision. The overall evaluation of the appropriateness of these guidelines was at the highest level. Data analysis indicated that the supervision guidelines based on the Four Sangahavattu Principles for educational institutions under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office are of high quality and can be used as a guide for effective educational supervision operations.

Keywords: Guidelines Development; Educational Supervision Guidelines; Sangahavattu Principles

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดเป้าหมายว่าการศึกษาในมาตรา 6 ไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตรา 8 (3) กำหนดให้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้มีนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องด้วยระบบการนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นกระบวนการทำงานและร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน (दारूररण ถวิลการ, 2562)

การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประสานประโยชน์ให้แก่การศึกษาและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าและความเจริญเติบโต

ของอาชีพครู ซึ่งประโยชน์อันสูงสุดของการพัฒนาทางการศึกษาและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยโดยการนิเทศมีกระบวนการของการศึกษาที่มุ่งจะส่งเสริมให้การสนับสนุนและพัฒนามาตรฐานของการศึกษา โดยเฉพาะผู้นิเทศก็ต้องการความรู้ ประสบการณ์ ทักษะต่าง ๆ ในการนิเทศ ที่ต้องการการสนับสนุน ต้องการขวัญและกำลังใจ ต้องการความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขณะเดียวกัน ผู้รับการนิเทศก็ต้องการการดูแลเอาใจใส่ ต้องการขวัญและกำลังใจและการสนับสนุนจากผู้นิเทศและผู้บริหารเช่นกัน (เสาวณี สิริสุขศิลป์, 2564)

จากการศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา พบว่า ในปัจจุบันโรงเรียนมีโครงการนิเทศภายในปรากฏในแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับขอบข่ายและภารกิจการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ แต่ยังไม่สามารถดำเนินการและสร้างระบบการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากมีอุปสรรคและข้อจำกัดบางประการของโรงเรียน เช่น ความรู้ความสามารถของผู้นิเทศงานวิชาการในการวางแผนการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน เทคนิควิธีการนิเทศที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของโรงเรียน เป็นต้น (กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น, 2566) เมื่อพิจารณาการนิเทศภายในโรงเรียนก็พบว่า การนิเทศภายในโรงเรียนยังไม่เข้มแข็งและจากรายงานข้อมูลของการประเมินคุณภาพภายนอกพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งละเลยการนิเทศภายใน และบางแห่งไม่ได้ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ขาดการแนะนำช่วยเหลือให้การเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการนิเทศในชั้นเรียนที่เป็นหัวใจในการปฏิรูปการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการนิเทศครูผู้สอน ตลอดจนครูผู้รับผิดชอบการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนต้องนิเทศครูผู้สอนภายใต้การปฏิบัติงานร่วมกันจนเกิดการนิเทศภายในบริบทการทำงานจริงที่มีประสิทธิภาพ เป็นวงจรการปฏิบัติงานที่เกิดในชั้นเรียนหรือโรงเรียน ซึ่งก่อให้เกิดการรวมตัวกันของสมาชิกชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ด้วยสภาพความเป็นมาและปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นเพื่อแนวทางในการดำเนินการนิเทศที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ตลอดจนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนิเทศได้ตระหนักถึงสาเหตุของปัญหาและความสำคัญของการนิเทศการศึกษา เกิดความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุน เสนอแนะและพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ตลอดจนเป็นอีกแนวทางหนึ่งสำหรับการนำไปใช้ปฏิบัติการนิเทศการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน รวมจำนวน 342 คน โดยจำแนกออกเป็นผู้บริหารการศึกษาจำนวน 4 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 20 คน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 234 คน

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการนิเทศการศึกษา โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2.1 ศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) ที่มีผลงานการนิเทศดีเด่น เป็นที่ประจักษ์ และเป็นที่ยอมรับกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน และครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานนิเทศของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) จำนวน 4 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 4 แห่ง โดยจำแนกตามขนาดโรงเรียนคือ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กตามลำดับรวมทั้งหมด 8 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) ที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

2.3 พัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

2.4 ประเมินความเหมาะสมของแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สรุปผลการวิจัยตามปัญหาของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

สภาพปัจจุบันของแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนการนิเทศ (Plan) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 2.88$) และด้านการสะท้อนผลหลังการนิเทศ (Reflect) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 2.99$) ในขณะเดียวกัน สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนล้วนต้องการให้แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติการนิเทศในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทุกด้าน

2. แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ที่พัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการนิเทศการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการนิเทศร่วมกันได้เป็นอย่างดีเพื่อให้เกิดการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกันโดยตั้งอยู่ในความสามัคคีตามหลักความสงเคราะห์ด้วยคุณธรรม 4 โดยมีแนวทางในการดำเนินการนิเทศ ดังนี้

1) การวางแผนการนิเทศ (Plan) กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มดำเนินการนิเทศ ไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการนิเทศ กำหนดผู้รับผิดชอบในการนิเทศ กำหนดประเด็นในการนิเทศ กำหนดรูปแบบหรือกระบวนการนิเทศ กำหนดหรือจัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศให้สอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ โดยจัดทำออกมาเป็นแผนการนิเทศ (Action Plan) ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

2) การปฏิบัติการนิเทศ (Act) เป็นกระบวนการลงมือปฏิบัติตามแผนการนิเทศ (Action Plan) เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจริงตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศ โดยการปฏิบัติการนิเทศนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครู หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการนิเทศ สามารถปรับเปลี่ยนบริบทเพื่อให้การดำเนินการนิเทศเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดประสิทธิภาพต่อการนิเทศในครั้งนั้น ๆ

3) การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ (Observe) เป็นการตรวจสอบความคืบหน้าและผลการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาว่าเป็นไป ตามแผนการนิเทศและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษาหรือไม่

4) การสะท้อนผลหลังการนิเทศ (Reflect) เป็นกระบวนการสะท้อนผลหลังการปฏิบัติการนิเทศ โดยให้ผู้มีส่วนร่วมได้วิพากษ์ วิจารณ์ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุง ปรับเปลี่ยนวิธีการนิเทศ ตลอดจนทรัพยากรบางอย่างที่ทำให้ผลลัพธ์กลับมาอยู่ในแผนการนิเทศหรือเส้นทางสู่เป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการนิเทศ

ทั้งนี้ ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นแนวทางที่มีคุณภาพและนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะการดำเนินการนิเทศในแต่ละครั้งของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่ได้สร้างข้อตกลงร่วมกัน โดยเฉพาะการให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นการนิเทศ วัตถุประสงค์ของการนิเทศ แนวปฏิบัติของการนิเทศ ตลอดจนการสะท้อนผลการนิเทศ ในขณะเดียวกันก็ยังพบข้อจำกัดของผู้นิเทศด้านความรู้ความสามารถในประเด็นการนิเทศนั้น ๆ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการนิเทศในแต่ละครั้งไม่ประสบผลสำเร็จและขาดประสิทธิภาพ โดยข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ กนกอร สมปราชญ์ (2562) ที่กล่าวว่า โรงเรียนมีโครงการนิเทศภายในปรากฏในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับขอบข่ายและภารกิจการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดไว้ แต่ยังไม่สามารถดำเนินการและสร้างระบบการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากมีอุปสรรคและข้อจำกัดบางประการของโรงเรียน เช่น ความรู้ความสามารถของผู้นิเทศ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอัลครเดม (Alkrdem, 2011) ที่มีผลการวิจัยว่า การนิเทศการเรียนการสอนขาดการปฏิบัติการนิเทศที่ดี ซึ่งส่งผลให้ครูที่รับการนิเทศการเรียนการสอนเกิดความวิตกกังวล และงานวิจัยของยารูส (Yavuz, 2010) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศและขาดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงไม่สามารถดำเนินการนิเทศให้เกิดประสิทธิผลได้

ในขณะเดียวกันในการดำเนินการนิเทศการศึกษาในแต่ละครั้ง ผู้นิเทศไม่ได้ดำเนินการนิเทศภายใต้กรอบการนิเทศ ตลอดจนดำเนินการนิเทศโดยไม่มีแนวทางในการนิเทศที่ชัดเจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้รับการนิเทศในแต่ละครั้งเกิดอคติหรือทัศนคติด้านลบต่อการนิเทศในครั้งนั้น ๆ โดยข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของเมมดูโฮลส์ก (MemduhoGL, 2012) พบว่า มุมมองของครูและผู้บริหารในโรงเรียนมองว่าการนิเทศการศึกษาด้านการเรียนการสอนยังขาดระบบในการกำกับดูแล และไม่มีการบูรณาการการนิเทศการศึกษาอย่างถาวร ทั้งที่การนิเทศการศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญและควรได้รับการพัฒนาให้สถานศึกษาเห็นความสำคัญเพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป นอกเหนือจากนี้ในการปฏิบัติการณ์นิเทศมักมีเสียงสะท้อนจากผู้รับการนิเทศว่าในการดำเนินการนิเทศในแต่ละครั้งผู้นิเทศจะดำเนินการนิเทศในลักษณะของการจับผิด นิเทศแบบไม่เป็นกัลยาณมิตร ใช้คำพูดในลักษณะของการยกตนข่มท่าน จึงทำให้ผู้รับการนิเทศเกิดความวิตกกังวลในการนิเทศครั้งนั้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรวาล สุขไมตรี (2562) พบว่า บุคลากรในองค์กรบางท่านขาดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปัน การให้อภัยกัน และบางท่านใช้คำพูดในการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมไม่สุภาพ

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ล้วนแล้วแต่มีความต้องการแนวทางการนิเทศที่ชัดเจนและมีความเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการนิเทศในแต่ละครั้งที่ดำเนินการเป็นไปตามประเด็นการนิเทศ วัตถุประสงค์ของการนิเทศ แนวปฏิบัติของการนิเทศ ตลอดจนการสะท้อนผลการนิเทศ อีกทั้งในการบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้าใช้ในกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งจะส่งผลผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เกิดการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน โดยตั้งอยู่ในความสามัคคีตามหลักความสงเคราะห์ด้วยคุณธรรม 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา โดยข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของภณทิรา สุปการ (2557) ที่กล่าวถึงประโยชน์การนิเทศการศึกษว่าการนิเทศการศึกษามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ เนื่องจากเป็นกิจกรรมการให้คำแนะนำและช่วยเหลือครู หรือมุ่งพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถและเกิดทักษะเพียงพอในการพัฒนาการเรียนการสอนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะ ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพของนักเรียนในที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของอัญชลี โพธิ์ทอง (2549) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการนิเทศว่าการนิเทศจะเป็นกระบวนการที่ทำหายความสามารถของครูให้มีความคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้นในขณะปฏิบัติงาน ครูผู้สอนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับซึ่งเป็นผลมาจากการประเมินผล ข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นข้อดีและข้อเสียของการปฏิบัติงานรวมทั้งแนวคิดหลายแนวทางที่จะใช้เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำหาย และช่วยพัฒนาแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Thinking) ของครูให้สูงขึ้นได้อีกด้วย

3. แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ที่ถูกพัฒนาขึ้นเป็นแนวทางที่มีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นแนวทางที่มีคุณภาพและนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีกระบวนการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม 4 ด้าน คือ การวางแผนการนิเทศ (Plan) การปฏิบัติการนิเทศ (Act) การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ (Observe) และการสะท้อนผลหลังการนิเทศ (Reflect) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเดมมิง (Demming, 1990) ที่กล่าวถึงกระบวนการนิเทศตามวงจรคุณภาพ (Circle Demming Cycle) ซึ่งโดยทั่วไปนิยมเรียกกันว่า P-D-C-A โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (P-Planning) การปฏิบัติตามแผน (D-Do) การตรวจสอบ/ประเมินผล (C-Check) และการปรับปรุงแก้ไข (A-Act) และจากแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของเสาวณี สิริสุขศิลป์ (2564) ที่กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาคือขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างมีระบบเป็นแบบแผน มีการวางแผนในการปฏิบัติงาน มีลำดับก่อนหลัง และดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการวางแผน กระบวนการจัดโครงสร้างงาน กระบวนการนำกระบวนการควบคุม กระบวนการประเมินผล เนื่องจากงานการนิเทศจะต้องประสานกับบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาด้านการเรียนการสอนและการศึกษา เมื่อบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้าไปในกระบวนการจะพบว่า ผู้บริหาร ศิษยานุเทศก์หรือผู้นิเทศ และครูหรือผู้รับการนิเทศจะเกิดการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน โดยตั้งอยู่ในความสามัคคีตามหลักความสงเคราะห์ด้วยคุณธรรม 4 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภา ขาลี, พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโณ, และพระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร (2565) ที่มีผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการบริหารตามหลักปิยวาจาในการนิเทศงาน มีการให้คำแนะนำด้วยน้ำเสียงกัลยาณมิตร ใช้คำพูดที่เหมาะสมต่อบุคคลอื่น จากความสอดคล้องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หากผู้บังคับบัญชาหรือผู้นิเทศใช้คำพูดที่เหมาะสมในการชี้แนะ แนะนำ ตลอดจนให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้รับการนิเทศแล้วย่อมส่งผลให้ผู้รับการนิเทศเกิดการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนมีทัศนคติเชิงบวกในการปฏิบัติงานทั้งต่อผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเชิงนโยบาย

1.1 แนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นแนวทางที่การนิเทศที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติการนิเทศในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนิเทศทั้งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอน เพื่อให้การดำเนินการนิเทศในครั้งนั้น ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

1.2 การปฏิบัติการนิเทศตามแนวทางการนิเทศนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จะส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร

1.3 หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในกระบวนการบริหารงานด้านอื่น ๆ ได้ตามบริบท

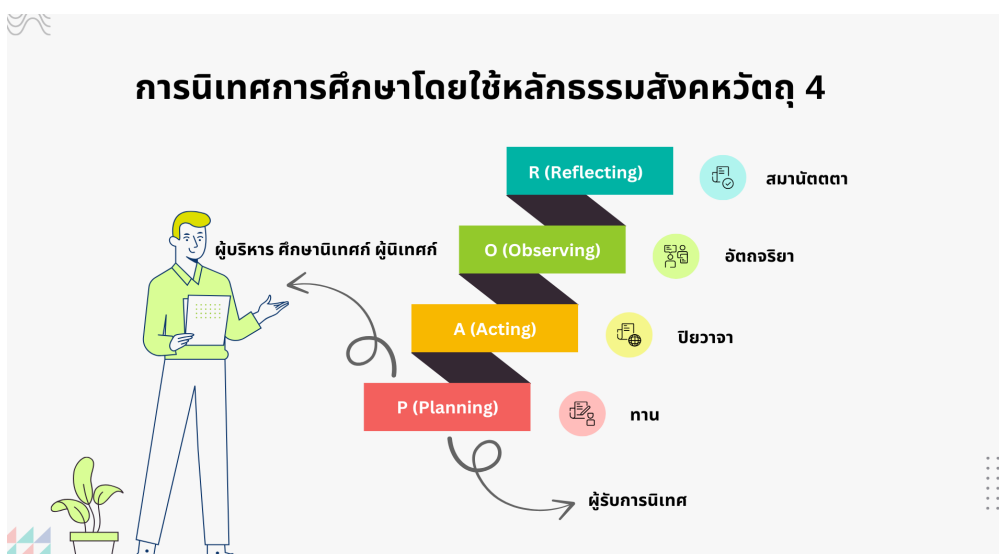
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศการศึกษาในแต่ละครั้งจะต้องมีแนวทางในการนิเทศที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม เพราะจะทำให้การดำเนินการนิเทศในแต่ละครั้งเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป็นไปตามขั้นตอน กระบวนการ หรือแนวทางที่กำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลให้การนิเทศการศึกษาในครั้งนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

2.2 การพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษา สามารถบูรณาการหลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกันทั้งทางโลกและทางธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น พบองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการ นิเทศการศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราษฎย์. (2562). ภาวะผู้นำกับคุณภาพสถานศึกษา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. (2566). คู่มือการนิเทศบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น.
- จักรวาล สุขไมตรี. (2562). การบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *วารสารราชพฤกษ์*, 17(2), 105-111.
- ดาวรุ่งวรรณ ถวิลการ. (2562). ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นภา ขาลี, พระครูปลัดสมชัย นิสสโณ และ พระมหาสุวิชัย ปภัสสร. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 2241-2250.

- ภัณทิรา สุปการ. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการนิเทศการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21. (วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสาวณี สิริสุขศิลป์. (2564). ภาวะผู้นำทางการนิเทศการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- อัญชลี โพธิ์ทอง. (2549). นิเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Alkrdem, M. (2011). School-Based Instructional Supervision in Saudi Arabian Public
Secondary Schools. *Dissertation Abstracts International*, 70(99) 3836-A.
- Deming, E.W. (1990). Sample Design in Business Research. New York: John Wiley & Sons.
- MemduhoGLu, H. B. (2012). The Issue of Education Supervision in Turkey in the Views of
Teachers, Administrators, Supervisors and Lecturers. *Educational Sciences:
Theory and Practice*, 12(1), 149.
- Yavuz, M. (2010). Effectiveness of Supervisions Conducted by Primary Education Supervisors
According to School Principals. *Evaluations*, 103, 371-378.